

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת שלח תשע"ה

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים קודמות)

חטא המקושש וחטא המרגלים - משורש אחד

מבחינה זו, גם חילול שבת הוא כעבודה זרה. מטרת השבת היא להעיד שהכל נברא בששת ימים; שאין שום דבר שקיים מעצמו או התפתח מעצמו, אלא הכל נברא על ידי ה' בששת ימי בראשית. ממילא, אם אדם מחלל שבת, הרי הוא כמכריו ואומר שאינו מאמין בבריאת העולם ע"י בורא, וא"כ הרי הוא כעובד עבודה זרה, שהרי אינו מאמין במציאות ה'³.

חטאו של המקושש - כחטא אדם הראשון

והנה, לגבי המקושש מבואר בזוהר הקדוש (ח"ג קנז, א), שהעצים אותם קושש המקושש לא היו סתם עצים, אלא עץ החיים ועץ הדעת היו! כיצד שייך לקושש עצים מעץ החיים ומעץ הדעת? הרי עצים אלו נמצאים בגן עדן, שעל פתחו הציב הקב"ה שמירה קפדנית, לבל יוכל אדם להכנס לשם שלא ברצון ה'! (ע"י בראשית ג, כד וברש"י ס) - מבואר הזוהר, שהמקושש לא קושש עצים של ממש מעץ החיים ומעץ הדעת, אלא "היה דייק על אלון אילנין, ה' מינייהו רב על אחרא". כלומר: המקושש דקדק לברר בשכלו, איזה עץ משני העצים הללו גדול וחשוב מחברו; האם עץ החיים גדול מעץ הדעת, או להפך. [מקושש" - מלשון הַקֶּשׁ וְהַשְׁוֹאָה. כמו היקש שבדרשות חז"ל, שענינו - השוואת שני ענינים זה לזה]. ודאי שענינים עמוקים ונסתרים כלולים בדברי הזוהר הללו, אבל ננסה להבין אותם על דרך הנגלה, עד כמה שהדבר ניתן.

מה ענינם של עץ החיים ועץ הדעת? עץ החיים - כולו קודש לה'. רק רצון ה' קיים בעץ החיים. אין בו דעת טוב ורע" (בראשית ב, ט) כמו בעץ הדעת, וממילא הסוף ידוע מראש - האדם יזכה בו לחיי נצח ("עץ החיים"), שהרי אין בו שום מקום לחטא ולמיתה⁵. לעומת זאת, "עץ הדעת טוב ורע" מאפשר לאדם בחירה בין טוב לרע. האדם יכול לבחור לעשות טוב, ויכול גם לבחור לעשות רע, נגד רצון ה'.

איזה סוג של עבודת ה' מרבה יותר כבוד שמים? עבודה "אוטומטית", ללא אפשרות של בחירה בין טוב לרע (עץ החיים) - או עבודה מתוך בחירה (עץ הדעת), כשישנה אפשרות לעשות רע, ובכל זאת האדם בוחר לעשות טוב? לכאורה - האפשרות השניה עדיפה. עשיית רצון ה' מתוך בחירה, יש בה כבוד שמים יותר מאשר בעשיית רצון ה' באופן "אוטומטי", ללא שקיימת אפשרות אחרת לפני האדם. ואולם האמת איננה כך. האמת היא, שעצם המצב שבו ישנה ליציר כפיו של

המחלל שבת - כעובד עבודה זרה

התורה מספרת בפרשתנו: "וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת... וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר, כִּי לֹא פָרַשׁ מִזֶּה יַעֲשֶׂה לּוֹ" (במדבר טו, לב-לד). אומרים חז"ל: יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה, שהרי כבר נאמר לישראל "מִחֲלָלֶיךָ מוֹת יוּמָת" (שמות לא, יד), אלא שלא היה יודע באיזו מיתה יש להמיתו (סנה' עה, ב). לכן הניחו את המקושש במשמר, עד שידעו באיזו מיתה להמיתו.

והקשו התוספות: מדוע הסתפק משה איזו מיתה חייב המקושש? הרי כל מקום שנאמר בתורה חיוב מיתה סתם - בלא לפרש איזו מיתה - הכוונה היא למיתה חנק (ע"י רש"י ויקרא כ, י), ואם כן היה למשה להמית את המקושש בחנק! (תוס' סנה' עה, ב ד"ה לא) [אמנם בסופו של דבר ציוה ה' להמית את המקושש בסקילה ולא בחנק, אך עדין קשה, מה גרם למשה להסתפק בזה מלכתחילה].

ותירצו התוספות, שמשה הסתפק, שמא מיתתו של מחלל שבת חמורה מחנק¹, שכן המחלל שבת בפרהסיא הוא כעובד עבודה זרה, [שניהם נחשבים כמומרים לכל התורה כולה (חולין ה, א)], וא"כ אולי יש להמיתו כעובד עבודה זרה, שדינו בסקילה², ולא בחנק. ואכן נאמר לו מן השמים שהצדק עימו, שהמקושש אכן חייב סקילה ולא חנק - כעובד עבודה זרה.

מדוע המחלל שבת בפרהסיא הוא כעובד עבודה זרה? איסור עבודה זרה הוא עיקר כל התורה כולה. כל התורה באה להעיד על יחוד ה'. ועל כן, אם אדם עובד עבודה זרה ח"ו, כל המצוות שמקיים אינן שוות מאומה, והרי הוא כמומר לכל התורה כולה, גם אם הוא מקיימה. משל למה הדבר דומה? לאדם שיתגייס לצבא האנגלי, ישבע אמונים ויעשה את כל התרגילים שאומרים לו לעשות, אבל הכל מתוך מחשבה, שאם תפרוץ מלחמה - הוא יתמוך בגרמניה ולא באנגליה. מה שווים כל התרגילים שעשה חייל זה בחריצות ובמאמצים מרובים? האם מגיע לו שכר עליהם? ודאי שלא! הרי הוא בוגד מתחילה ועד סוף! כל מטרת התרגילים (מבחינת הצבא האנגלי) היא להגן על אנגליה, ואם חייל זה מתכוונן באימוניו להגן על גרמניה ולא על אנגליה, הרי שכל התרגילים שלו אינם שווים כלום מבחינתו של הצבא האנגלי. כך גם אדם שמקיים את כל המצוות, אוכל מצה ומרור ומניח תפילין וכו', אבל אינו מודה ביחוד ה'. הרי כל מטרת התורה היא להעיד שה' אחד ושמו אחד, ואם הוא אינו מודה בזה, הרי כל המצוות שלו אינן שוות כלום, כי פשט ידו בעיקר.

לאדם להכיר בהשגחת ה', כמו במצב שבו גם האדם פועל. מתוך מחשבה זו, הלך המקושש וחלל את השבת, כדי "להרבות כבוד שמים" ע"י עבודת ה' מתוך מצב של הסתר. זוהי, כנראה, כוונת דברי הזוהר על דרך הפשט. חילול השבת של המקושש התבטא אפוא בכך, שבחינת השבת היתה פחות חשובה בעיניו מאשר הבחינה של חול. חוץ מזה, אפשר שקושש עצים בשבת גם בפועל ממש, ולא נסקל על מחשבה בלבד. אבל בפנימיות הענין חטאו היה בכך, שסבר שיותר טוב להתנהג בשבת כמו ביום חול - לקושש עצים, ובכל זאת להאמין שה' אחד ושמו אחד. זהו נסיון גדול יותר לאדם, אבל התורה אסרה אותו. התורה ידעה, שאם שבעה ימים בשבוע אדם יעבוד, הוא יגיע לבסוף למחשבה ש"כחי ועוצם ידי" מנהיגים את העולם. לא יכיר בכך שרק ה' מנהיג את העולם. התורה רצתה שיום אחד בשבוע תיחד לידעה שאיך פועל בעולם כלום, רק הקב"ה פועל בעולם. אם לא תיחד יום אחד בשבוע לענין זה, הסוף יהיה שתבוא לידי כפירה, ח"ו.

חטא המרגלים - כחטאו של המקושש

גם חטא המרגלים המובא בפרשתנו היה על דרך זו. משה אומר למרגלים, "וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ" (במדבר יג, כ). רצה שיקחו מעץ החיים (זוהר ח"ג קנז, א). "ואינן לא אייתא אלא ענבים ורמונים ותאנים, דבאילנא אחרא תליין ואחידין" (זוהר שם). המרגלים נטלו דוקא מהענבים והרמונים והתאנים, שהם תלויים ואחוזים באילן האחר - בעץ הדעת טוב ורע⁷. כמוכן, אין לנו עסק בנסתרות, אבל הפירוש הפשוט בזה הוא, שהמרגלים רצו לעבוד את ה' במצב של הסתר ובחירה בין טוב לרע. לכן לא רצו להכנס לארץ ישראל, שהיא "אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ, תְּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית הַשָּׁנָה" (דברים יא, יב). ההשגחה גלויה יותר בארץ ישראל מאשר בחוץ לארץ. בבית המקדש ובירושלים - המקודשים יותר משאר ארץ ישראל - היו מתרחשים ניסים דרך קבע (ע"י אבות פ"ה מ"ה, ויומא כא, א-ב). ואולם גם שאר ארץ ישראל מסוגלת יותר לניסים מאשר חו"ל. למשל - ברכה גשמית בכל שנה ששית. "וְעֵשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים" (ויקרא כה, כא).

הרי הרמב"ן מבאר, שההשגחה בארץ ישראל יותר גלויה אפילו על אומות העולם, ואומר שהיו ערים בחוץ לארץ שלא היו יותר טובות מסדום ועמורה, ובכל זאת לא נחרבו כי הן היו בחו"ל, שההשגחה שם אינה גלויה כל כך (ע"י רמב"ן ויקרא יח, כה). סדום ועמורה היו בארץ ישראל, ולכן הקב"ה לא "עבר לסדר היום" על מה שעשו. כלל ישראל ח"ו, אם הם תועים מדרך התורה, אינם יכולים להתקיים בארץ ישראל. בחוץ לארץ הם יכולים להתקיים, אבל בארץ ישראל אין להם קיום בלי לשמור על דרך התורה, כפי שהתורה מזהירה אותנו פעם אחרי פעם. הגלות אינה רק עונש לישראל, היא גם הצלה לישראל, כי בארץ ישראל אי אפשר להתקיים בלי תורה ומצוות, ובחוץ לארץ שההשגחה אינה גלויה כל כך, אפשר להתקיים

הקב"ה אפשרות שלא לעשות את רצון בוראו - היא חילול השם נורא, וקידוש השם המושג ע"י עבודה כזו, אינו שקול כנגד חילול השם שיש בה.

מדוע הבחירה היא חילול השם? - נתאר לעצמנו שוב, שאכן פרצה מלחמה בין אנגליה לגרמניה, ושר הצבא האנגלי יעמוד וישקול אם לתמוך באנגליה או לתמוך בגרמניה. מה נאמר על שר צבא כזה? - בוגד גמור! מורד במלכות! שר צבא ששומע שפרצה מלחמה, צריך לגייס מיד את כל הצבא, את חיל אוויר, את חיל הים, ואת כל מה שניתן לגייס למלחמה, ולא לעמוד ולשקול, "האם אני בעד אנגליה או בעד גרמניה". הרהורים כאלו, הם עוון חמור לכל חייל, וכל שכן לשר הצבא⁶. כך גם בענין הבחירה. ה"הוה אמינא" של אדם לחטוא, המציאות שאדם יושב ושוקל האם לשמור שבת או לא לשמור שבת, האם לאכול כשר או לא לאכול כשר, היא עצמה מרידה חמורה במלכות שמים.

זו היתה טעותו של אדם הראשון, שהעדיף - בעצת הנחש - להכניס את עצמו למצב של בחירה, ולא לתפקד כמכונה אוטומטית שעושה רק את רצון ה' בלי בחירה (ע"י ב"מכתב מאלהור" ח"ב עמ' 137 ואילך). הנחש טען לאשה, שבלי יצר הרע (שנכנס אל האדם ע"י אכילה מעץ הדעת), עבודת ה' שלהם לא תהיה במדרגה חשובה כל כך. "לא תִּקְרָא דְמַרְיָה" לקיים מצוות, כשאינן לאדם יצר הרע שמנסה לפתותו שלא לקיימן. לעומת זאת, אם יהיה לאדם יצר הרע ובכל זאת יקיים מצוות, עבודת ה' שלו תהיה במדרגה הרבה יותר גבוהה וחשובה. כך טען הנחש - והאדם טעה וקבל את טענתו, בהתעלמו מן העובדה, שעצם המצב שאדם שוקל אם לבחור בטוב או ברע, הוא חילול שם שמים נורא.

באותה טעות טעה גם המקושש. המקושש הסתפק "על אֵלֶיךָ אֵילָנִיךָ, הִי מִיֵּינֵיהוּ רַב עַל אַחְרָא" - איזה עץ גדול וחשוב מחברו, עץ החיים או עץ הדעת. עבודה "אוטומטית", או עבודה מתוך בחירה. ומה היתה מסקנתו? - גם הוא טעה והכריע כאדם הראשון, שעבודה מתוך בחירה עדיפה על עבודה "אוטומטית", "ולא חשש ליקרא דְמַרְיָה" (זוהר ח"ג קנז, א). לא חשש לכבוד קונו, ולחילול השם שיש בעבודה מסוג זה (כפי שבארנו). לכן הלך וקושש עצים ביום השבת. השבת היא יום שכולו גילוי כבוד שמים! בחינה של "עץ החיים". ימות החול הם בחינה של "עץ הדעת טוב ורע". לא ניכר בהם כ"כ שרק הקב"ה הוא שמנהיג את הבריאה. נראה בהם, כאילו גם האדם פועל בבריאה: הוא חורש וזורע ומשקה, והזרעים צומחים כביכול בגלל פעולתו. וא"כ יש כאן הסתר כבוד שמים. ואולם בשבת ניכר שרק הקב"ה פועל בעולם. האדם שובת ממלאכה ואינו פועל כלום, ומראה בזה שרק הקב"ה עשה עושה ויעשה לכל המעשים. המקושש מחליט אפוא, שעדיפה ההנהגה של ימות חול מההנהגה של שבת: להיות שקוע בעולם העשייה, ובכל זאת להאמין בה'. ע"י זה יתרבה כבוד שמים יותר מאשר במצב בו האדם אינו פועל בעולם כלום, ונותן לקב"ה לבדו לפעול בבריאה ולהנהיגה, שאז אין כל כך נסיון

יִצְחָק בֶּן אֲרֶבְעֵים שָׁנָה בִּקְרָתוֹ אֶת רַבֵּקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי
 מִפְּדַן אֲרָם אֲחֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לֹא־שָׁה" (בראשית כה, כ). וכי
 עד כאן לא ידענו שרבקה היא בת בתואל ואחות לבן,
 ושמוצאה מפרדן ארם? "אלא להגיד שבחה, שהיתה בת
 רשע, ואחות רשע, ומקומה אנשי רשע, ולא למדה
 ממעשיהם" (רש"י שם). מיד אחר כך אומרת התורה:
 "וַיַּעֲתָר יִצְחָק לְה' לְנֶכַח אִשְׁתּוֹ פִּי עֲקָרָה הוּא, וַיַּעֲתָר לוֹ ה'"
 (שם, כא). אומר רש"י: "וַיַּעֲתָר לוֹ - ולא לה (למרות שגם
 היא התפללה); שאינה דומה תפילת צדיק בן רשע
 לתפילת צדיק בן צדיק". יצחק הוא צדיק בן צדיק, לכן ה'
 מקבל את תפילתו יותר מתפילתה של רבקה, שהיא צדקת
 בת רשע. וקשה: הרי בפסוק הקודם למדנו את ההפך,
 ששבחה של רבקה הוא דוקא בכך שהיתה צדקת בת
 רשע! אלא שבשלמות התפילה, במדרגות העליונות של
 תפילה - בזה יצחק מגיע יותר גבוה מרבקה, כי נקודת
 ההתחלה שלו גבוהה יותר. ואילו מבחינת ה"לפום צערא
 אגרא" - בזה רבקה גדולה מיצחק, כי באה מבית של רשע.
 כך גם בענין שדיברנו עליו. מצד ה"לפום צערא
 אגרא", היה מקום להעדיף את חוץ לארץ על פני ארץ
 ישראל, או את עבודת ימי החול על פני השבת. אבל מצד
 שלמות העבודה - והקב"ה הרי רוצה את שלמות הדברים
 - מבחינה זו, ארץ ישראל עדיפה מחו"ל, ושבת עדיפה על
 ימי החול, כי בהם האדם קרוב יותר אל השלמות, קרוב
 יותר לשכינה, ויותר דבק בקב"ה. לכן לא טובה עצת
 הנחש, ולא טובה עצת המרגלים ועצת המקושש. אנו
 מחפשים את השלמות, להיות קרובים לקב"ה כמה
 שאפשר. זכינו לשבת בארץ ישראל, וכאן בשיבה אנו
 זוכים גם לשבת בירושלים עיר הקודש, למרגלות הר
 הבית, לשבת באהלה של תורה - זו השלמות שאנו
 מחפשים, ואנו מתפללים ומקוים שהקב"ה יעזור לנו
 להגיע לשלמות המלאה, בימות המשיח ובעולם הבא.

הקשר בין פרשת ציצית לפרשת המקושש

על פי מה שדברנו, אפשר אולי להסביר את הקשר בין
 פרשת ציצית שכתובה מיד אחרי פרשת המקושש, לפרשת
 המקושש. רש"י כתב (בסוף פרשת שלח) בטעם סמיכות זו,
 ששבת שקולה כנגד כל המצוות וגם מצוות ציצית שקולה
 כנגד כל המצוות, ועל כן נסמכה פרשת ציצית לפרשה
 המקושש. הרא"ש (בפירושו לחומש שם) כותב טעם נוסף -
 שבשעה שחילל המקושש את השבת, אמר משה לקב"ה:
 כתוב בתפלין "למען תהיה תורת ה' בפין" (שמות יג, ט),
 וצוית שלא להניחם בשבת; שמא אם היה המקושש מניחם
 בשבת, לא היה בא לידי חילול שבת. אמר לו הקב"ה:
 הריני קובע להם מצוה אחרת שתזכיר להם את המצוות,
 ותהיה נוהגת אפילו בשבת - והיא מצות ציצית.
 אבל אולי מותר לומר עוד טעם לסמיכות פרשיות אלו,
 על פי הדברים שאמרנו לעיל: הרי מצות ציצית רומזת על
 גילוי כבוד שמים - "וראיתם אתו" (במדבר טו, לט),
 כביכול רואים על ידיה את הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי
 "תכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא
 הכבוד" (סוטה יז, א). פרשת ציצית ניתנה אפוא, כדי שלא

באופן זמני בלי תורה ומצוות. כמובן שגם שם בסופו של
 דבר אדם יתן את הדין על כל מה שעשה שלא כשורה,
 אבל בכל זאת, באופן זמני אפשר להתקיים בחוץ לארץ
 יותר בקלות בלי תורה ומצוות מאשר בארץ ישראל.

מסיבה זו מחליטים המרגלים, שעדיף לישראל להשאיר
 במדבר, במצב של "הסתר פנים" ביחס להשגחה שבארץ
 ישראל. כך תהיה עבודת ה' שלהם מובחרת יותר, כביכול,
 וכפי שנתבאר⁸. אבל זוהי טעות. אותה טעות שטעה בה
 אדם הראשון, ואותה טעות שטעה בה המקושש. הקב"ה
 אינו מבקש ממך לעשות "מופתים". הקב"ה מחפש את
 ההיפך, שתראה שה' אחד ושמו אחד. ואם כך, הרי
 שבארץ ישראל יש יותר סיכוי שתראה את השגחת ה'
 ותאמין שהוא מנהיג את העולם, ואילו בחוץ לארץ אתה
 קרוב יותר לכפירה, ועלול יותר להימשך אחרי כוחות
 אחרים ולא אחרי ה'. רש"י הרי מסביר בקיצור (דברים יא,
 יח) והרמב"ן באריכות (ויקרא יח, כה), שמקום עבודת ה'
 האמיתית וקיום המצוות האמיתית היא רק בארץ ישראל.
 וא"כ המרגלים שהעדיפו את ההנהגה הנסתרת של חוץ
 לארץ על ההנהגה הגלויה של ארץ ישראל, והמקושש
 שהעדיף את ההנהגה הנסתרת של ימי החול על פני
 ההנהגה הגלויה של יום השבת, טעו! השאיפה שלנו אינה
 צריכה להיות להגדיל את הבחירה שלנו כמה שיותר, אלא
 להפך, להסתיר את הבחירה שלנו, ולהראות כמה שיותר
 את כבוד ה' בנגלה.

צדיקים ובעלי תשובה - מי גבוה יותר?

הגמרא מביאה מחלוקת, האם מדרגת הצדיקים גבוהה
 ממדרגת בעלי תשובה, או להפך - במקום שבעלי תשובה
 עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין (ברכות לה, ב). כבר
 הזכרנו כמה פעמים את דברי מו"ר הגה"צ ר"א דסלר
 זצ"ל, ש"בעניני אגדה וקבלה לא שייך מחלוקת" (מכתב
 מאליהו ח"ג עמ' 353), ואם מצאנו מחלוקת באגדה, אין זו
 מחלוקת במובנה הרגיל, אלא בחינות שונות באותו ענין
 (שם ח"ב עמ' 173). כיצד נפרש אפוא את שתי הדעות הנ"ל,
 הנראות כסותרות? - נראה להסביר כך: שתי בחינות הן,
 לפיהן נמדד גודל המצוה וגודל השכר. בוחן אחד הוא
 "לפום צערא אגרא" (אבות פ"ה מכ"ב); מי שהצטער
 והתאמץ יותר בקיום המצוה, מקבל יותר שכר. מבחינה זו,
 "מעלתן [של בעלי תשובה] גדולה ממעלת אלו שלא
 חטאו מעולם, מפני שהן כובשין יצרם יתר מהן" (רמב"ם
 הלכ' תשובה פ"ז ה"ד). הנסיון של בעל תשובה, לעזוב את
 ההבלים שהיה שקוע בהם, וללכת ללמוד תורה ולקיים
 מצוות, הוא גדול יותר מזה של הצדיק שלא חטא מעולם,
 ועל כן "שכרו הרבה [יותר מן הצדיק], שהרי טַעַם טַעַם
 החטא, ופירש ממנו וכבש יצרו" (שם). אבל מבחינת
 שלמות העבודה, הצדיקים נמצאים במדרגה גבוהה יותר
 מבעלי התשובה. אין פגמים בעבודתם, וכבר מן ההתחלה
 הכל חלק וישר אצלם, ממילא הם מגיעים למדרגות
 גבוהות יותר בשלמות העבודה מאשר בעלי תשובה (ועי'
 ביאור נוסף במכתב מאליהו ח"ג עמ' 353).

הדברים כמעט מפורשים ברש"י. הפסוק אומר: "וַיְהִי

שתהיה לנו בחירה. שאיפתנו צריכה להיות דוקא להפך, ל"יום שכולו שבת", שמלכות שמים תתגלה על כל העולם כולו, ותתבטל הבחירה. שלא תהיה כלל בעולם נטיה לרעה, רק נטיה לטובה, במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

יבוא עוד אדם ויחשוב כמו המקושש, שמצב של בחירה עדיף ממצב של גילוי כבוד שמים. מצות ציצית ניתנת לנו, כדי שגם בתוך ההסתר של ימי החול יהיה גילוי כבוד שמים - להוציא משיטתו של המקושש, שעדיף לעבוד את ה' מתוך מצב של הסתר - וכן כדי שגם בתוך ההסתר של חוץ לארץ יהיה גילוי כבוד שמים - להוציא משיטתם של המרגלים. ה' נתן מצוה שנוהגת גם בחול וגם בחו"ל, כדי שתהיה מושכת גילוי כבוד שמים גם לתוך החול ולתוך חו"ל. אמנם ה' נתן לנו את הבחירה, ושכר רב מובטח לנו אם נשתמש בה לבחור בטוב, אבל אַל לנו לשאוף

1. שהיא הקלה שבארבע מיתות בית דין (סנה"ג, א).

2. שהיא החמורה שבארבע מיתות בית דין (שם).

3. זו אולי הסיבה לכך, שכאשר היה רפיון בשמירת השבת בימי מרדכי ואסתר - העונש על כך היה ליפול ביד המן (אסתר"א, י) שעשה עצמו עבודה זרה (מגילה י, ב). כי שבת שקולה כנגד עבודה זרה, והגמרא הרי אומרת שכל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אָנֹשׁ - מוחלים לו (שבת קיח, ב). ממילא, אם לא שומרים שבת ח"ו - גם עבודה זרה מקטרגת, והעונש הוא ליפול ביד זה שעשה עצמו עבודה זרה (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת פקודי תשס"ג).

4. אולי משום כך מקדימה התורה ואומרת: "וַיִּהְיֶה יוֹם כִּי יֵשֶׁב אֵל בְּמֶדְבַּר, וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשֵׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת". למה חשוב לדעת, היכן היו בני ישראל באותה שעה? חוץ מזה, הרי ברור מאליו שהיו במדבר! שכן מיציאת מצרים ועד שנכנסו לארץ היו ישראל במדבר! ואולם על פי דברי הזוהר הקדוש ניתן להסביר, שכוונת הפסוק היא להדגיש שבני ישראל היו אז במדבר - ולא בגן עדן - ובכל זאת נמצא שם איש מקושש בעץ החיים ובעץ הדעת! ... [ואולם חז"ל במדרש הסבירו הקדמה זו באופן אחר (ע"י רש"י במדבר טו, לב)] (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת שלח תש"ס).

5. "כי עץ החיים היה בפריו סגולה להכניס בלב הידיעה הנכונה והדבקות והאהבה אליו ית', והידיעה בדרכיו הקדושים, והיה שולל מן הנפש התאוות הגופניות... ואם היה אדם הראשון אוכל מעת החיים ולא מעץ הדעת, היה מתרפק והולך בקדושת קונו, ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים באין מפריד" (דעת תבונות מהר"ם הרב פרידלנדר סי' קכ"ו ד"ה ואמנם).

6. זה, אולי, הפשט בדברי הנביא, שאומר על יואב: "וַיִּשְׁמְעָה (על כך ששלמה הרג את אֲדֹנֵיהָ בן גיחית) בָּאָה עַד יוֹאָב, פִּי יוֹאָב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנֵיהָ, וְאַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם לֹא נָטָה, וַיִּנָּס יוֹאָב אֶל אֶהָל ה'" (מלכ"א ב, כח). וקשה: בשלמה מה שיואב נטה אחרי אֲדֹנֵיהָ - זוהי באמת נקודת חובה ליואב, ומהווה סיבה טובה בשבילו לברוח אל אהל ה'. שלמה הרי עשה משפט באדוניהו והרגו, וא"כ אולי יעשה משפט גם בתומכיו של אדוניהו. אבל מה ש"אחרי אבשלום לא נטה" - זו הרי איננה נקודת חובה ליואב, אלא נקודת זכות, ואם כן מדוע נזכר גם דבר זה כסיבה לבריתו של יואב אל אהל ה'? - היה אפשר לפרש, שכוונת הפסוק היא, שיואב "יותר מדי" לא נטה אחרי אבשלום. כשאבשלום מרד באביו, הרג אותו יואב בניגוד לפקודה מפורשת של דוד שלא להרגו (שמו"ב יח, ט-טו), ועל כן חושש עתה יואב שגם הריגת אבשלום תִּקְשָׁב לו כמרידה בדוד, כמו הנטיה אחר אדוניהו. אבל חז"ל לא פרשו כך. חז"ל פרשו: "ואחרי אבשלום לא נטה - שביקש לנטות ולא נטה" (סנה"ג מט, א). אמנם בסופו של דבר נמנע יואב מלתמוך באבשלום, אבל "הוה אמינא" לעשות כן - היתה לו. ועל כן גם זוהי סיבה לבריתו לאהל ה', כי עכשיו כששלמה עושה לו משפט, אולי יעשה לו משפט גם על אותה "הוה אמינא". עבור שר צבא, גם "הוה אמינא" כזו היא מרידה חמורה (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת כי תצא תשס"ח).

7. ענבים - "הוא אילנא דקטא ביה אדם הראשון, כמה דתנינן ענבים היו" (זוהר ח"ג קנח, ב). רמונים - לשון רע מינים (לשון מינות); תאנים - לשון תואנה (ב"ר יט, י), ולשון "אנה לידו" (שמות כא, יג), "לא תאנה אֵלֶיךָ רָעָה" (תהלים צא, י), שהוא לשון מקרה (רש"י שם), שענינו הסתר ההשגחה, שלזה חתרו המרגלים להגיע.

8. ובמהר"ל מבואר להפך, שהמרגלים רצו להשאר במדבר דוקא מפני ששם היתה ההנהגה ניסית, ואילו בא"י ההנהגה טבעית (מהר"ל בחידושי אגרות סוטה לד, ב). ולפי זה צריך לומר, דמה שמבואר בזוהר ד"אינון לא אייתיא אלא ענבים ורמונים ותאנים, דבאילנא אחרא תליין ואחידן", כונתם היתה לרמוז בזה, שמחמת ההנהגה הטבעית שבא"י אדם עלול להמשך שם אל הצד הרע, משא"כ בהנהגה הניסית שבמדבר אין כ"כ חשש לזה.